

Kaydsashada

Ujeedooyinka Guud ee Cutubka

Ka dib dhammaadka cutubkan, ardaydu waxay awoodi doonaan inay:

- Dareemaan muhiimada uu leeyahay dhaqanka kaydsiga oo la yeesho.
- Fahmaan in ay faa'iido leedahay in qorshe iyo kolba taagtoodu sida ay saamaxdo la isku-maamulo ama loo noolaado.

9.1 Kaydsashada

9.1.1 Muhiimada ay kaydsashadu leedahay

- Maxaa loola jeedaa marka la leeyahay wax-kaydsigu waa muhiim?
- Faah-faahiya faa'iidada wax kaydsashadu ay u leedahay dalka, ka sokow tan gaar ahaaneed.

Sida aad ogsoontihiin hab-dhaqanka wax kaydsashadu waa dabecad aad u muhiim ah, marka la eego dhinaca xaaladaha heerka nololeed ee qaybaha kala duwan ee bulshada. Waayo, waxa ama hantida dheeriga ah ee aad sida haboon u kaydsio, waxay ku anfaci doontaa mustaqbalka dhaw ama kan fogba. Dhinaca kale, dabecadaha israafka ah (wax-kaydsasho la'aan) waa kuwo aad ugu xun xaalada dhaqaale ama bulsho ee qoysaska iyo dalkaba. Matalan cimilada dunidu waa mid aan deganayn oo isbad-badalaysa dabecad ahaan, markaas haddii ay dhacdo inaad

midha-wanaagsan aad ka soo goosato beeraha, waxaa haboon in aad si haboon u qorshaysid inta kugu filan wakhti xaadirka, islamarkaana inta dheeriga ahna aad dhigtid meel haboon oo lagu kaydsan karo mustaqbalka, si looga maarmo baahi (macaluul) ku soo food-saarta, haddii aan la helin wakhti roobaadkii, oo baaqdo "inuu ka curto xiligiisii".

Sidaas awgeed, wax kaydsigu waa dhaqan haboon oo in la barto ay tahay si looga kaaftoomo baahi ama dulsaarnimo kula soo darista.

Haddaba, kaydsashadu waa hab-dhaqan u wanaagsan xaalada nololaha qoyska iyo dhaqaalaha dalkaba. Waana mid ka samata bixinaysa inaad noqoto dulsaar, islamarkaana ku gaadhsiiyaysa isku filaan dhan kasta ah oo lagaaga dayan karo.

Layliska 1

Ardayeey, Deegaanadiina ama goobaha aad degentihiin, ficilada xun xun ee horseedi karaya faqrinimo, ee aad isleedihiin way ka jiri karaan agagaarkiina, kawada hadla koox-koox ahaan fasalka dhexdiisa.

9.2 Qorshe iyo inta karaankaa oo lagu socdo

B. Karaankaa (itaalkaa) oo la noolaado

Inta tamartaa ay tahay oo la noolaado waxay kuu sahlaysaa inaad ka reebanaato bixinta

Kaydsashada

kharashyo dheeri ah, islamarkaana waxaad awood u yeelan doontaa inaad hanti iyo maal (lacag) aad kaydsan karto si aad mustaqbalka kaw iyo kan fogba ay ku anfado. Haddii taas lagu guuleystana, waxaa la gaadhayaa in u ruuxu si fudud (dhib yar) u maaraysan karo noloshiisa wakhtiga xaadirka ah iyo tan mustaqbalkaba. Sidoo kalena, taasi waxay anfaci doontaa deegaankaaga iyo dalkaba guud ahaan.

Dhinaca kale, dadka aan lahayn lahayn kartida xisaabtan, waxay dusha u ridan doonaan culeys dhaqaale, sida dayn aysan si fudud iskaga bixin karin, sababta oo ah waxaa u daysanayaa hanti & maal ka badan inta ay tamartiisu (Itaalkiisu) yahay.

Wuxuuna isku hawlayaa gadashada alaab aansan munaasab ahayn marka laga eego heerka nololeed ee u ku jiro wakhtigaas. Wuxuuna ku hamiyaa hanti ka baxsan ama ka badan tan dakhli ee nolol-maalmeedkiisa. Sidaas awgeedna, wuxu qarqa had iyo jeer u saaran yahay halis ama khatar qalalaase dhaqaale. Sidoo kale, waxaa ku habsada dareen ah islayaraan (yasitaan) oo nafsadiisa ka qaba. Mana helo farxad & qanacsanaan nololeed waligii.

Isticmaalka lacagtuna waa mid u baahan aqoonta ama kartida wax-kaydsasho. Siyaabaha loo kaydsado lacagtuna waa mid ay ku kala duwanyihiin shaqsiyaadku iyo mujtamacyaduba.

Tusaale, dadka qaarkii waxay ku dadaalaan sidii ay lacag marnaba uga dhamaanin, waayo waxay u baahan yihiin alaabo joogta ah inay hadba soo iibsadaan.

Sidoo kale, waxay dadka qaarkii ku dadaalaan inay si isdabajoog ah bangiyada u dhigtaan lacag ama hanti kalaba. Haddaba, lacagtaasi la dhigtayna waxay dhashaa lacag dulsaar ah oo faa'iido u ah dadka wax dhigta bangiyada in kasta oo ay ribo tahay, lacagta dulsaarka ahi.

T. Faa'iidada u leeyahay qorshuhu.

Qorshayntu waa arin aad muhiim ugu ah nolosha iyo kobaca qoys yeelan karo. Haddaba, qorshuhu, waa xaalad lagaga fogaan karo khasaare & qalalaase dhaqaale oo bulsho ama shaqsi soo food saari karta had-walba.

Isticmaalka qorshe wuxuu inaga caawiyaa maareynta nolosha qoysaskeena, degaankeena iyo waliba guud ahaan dalkeena. Wuxuuna wax ka taraa kobaca & horumarka dhaqaale ee bulshada wadanka. Hawlaha shaqo ama waxqabadna waxay noqdaan kuwo habaysan oo si habsami ah u socda, iyada oo san marnaba la joojin.

Sidaa darteed, waxaa muhiim ah in aynu hawlaha shaqo ee aynu qabanayno ku socodsiina qorshayaal cad-cad oo leh hadafyo la tiigsan karo, si looga midho dhaliyo hawl kasta oo la fulinayo. Sidoo kale, qorshuhu wuxuu inaga caawiyaa sidii aynu wakhtigeena, Maalkeena iyo muruqeenaba aan sida ugu haboon uga faa'iidayn lahayn.

Layliska 2

Kawada munaaqashooda qodobadan soo socda:-

1. Waxaad sheegtaan sida kobaca shaqsiyaad loogu xidhiidhin karo kobaca guud ee dalka.
2. Qodobeeya/faah-faahiya waxtarka uu u leeyahay haggida nolol-maalmeed.

Kaydsashada

Gunaanadka Cutubka 9^{aad}

Sid alawada ogsoon yahay waxaa jira khayraad dabiici iyo hanti kalaba oo ah kuwo aad u kooban xajmi (cadad) ahaan marka loo eego baahida aan xadidnayn ee bani aadamku u qabo. Haddaba, si looga faa'iidaysto khayraadkan kooban waxaa muhiim ah in fiiro gaar ah la siiyo ilaalinta & xanaaneynta kh/dabiiciga ah, ee ka jira dunidan aynu ku noolahay korkeeda. Sababtoo ah nolosha & jiritaanka dadka iyo noolaha kaleba. Waa mid ku xidhan kh/dabiiciga ah. Sidaas awgeed, waxaa haboon in khayraadka aynu haysano laga ilaaliyo israafka, islamarkaana la tashiilo sida ugu haboon. Israafka khayraadka ama hantida waxaa ka dhalan kara khasaare hanti lumis ah oo horseedi kara saboolnimo iyo macaluul nagu habsata. Sidoo kale, waxaa loo baahan yahay in khayraadka ama hantida la kaydsado si loo isticmaalo mustaqbalka dhaw & kan fogba. Nidaamka wax kaydsashaduna waa sida kaliya ee lagaga fursan karo israafnimo & khasaare maal oo ku soo gaadhi kara dhaqaale ahaan.

Haddaba, in la yeesho hab-dhaqan wax-kaydsasho, waxaa muhiim ah in la helo qorshayn haboon oo waxtar u leh bulshada & dhaqaalaha. Qorshuhu, wuxuu ruuxa ka caawiyaa inuu si fudud u maareeyo noloshiisa gaarka ah iyo waliba tan qoyskiisa, islamarkaana wuxuu qorshuhu u sahlaa ruuxa inuu ka hortago khatar qalalaase dhaqaale oo ku habsan karta qofka. Markaas, ardayeey, qorshe la'aantu waa nidaam daro, waxyeelo ku keeni karta bulshada oo u horseedi doonta faqri iyo qalalaase dhaqaaleba, haddii aan si haboon loo maarayn khayraadka aynu haysano.

Ereyada furaha u ah cutubka 9^{aad}

Hay'adaha kaabayaasha horumarka: arimaha sida isgaadhsi gaadiid iyo adeegntelefoonda, koronada iwm.

Maalgelin: lacagta oo la gesho wax soo saar joogta ah ama adeeg shaqo.

Himilo: aragtida mustaqbal oo lasii aabiro iyadoo la dejinayo yool iyo hadaf la tiigsanayo

Dayn: hanti ama alaab la' sooqaato si loo bixiyo mudo cayiman gudohod

Kaydsashada

Laylisyada Guud Ee Cutubka 9^{aad}

Ardayeey layliskan ku roga buugaantiina, kadibna ka shaqeeya

I. Ku qor 'Run' ama "Been" su'aalaha soo socda hadba ta ku haboon

1. Waxkaydsadhadu waa mid khasaare iyo faa'iidaba u leh qofka/ruuxa.
2. Ruuxu hadduu yaqaano siyaabaha lagu tijaaro, wuxuu Gartay bay ka dhigan tahay waxkaydsashadu waxay tahay.
3. Khayraadka dabiiciga ah ma'aha mid dhammaan kara.
4. waxaa loo baahnayahay in aynu miisaaniydeena si isleeg u isticmaalo mustaqbalka dhaw iyo kan fogba.
5. Xeeladaha nolol-maalmeedka wanaagsan waa marka la yeesho xeelado kharash bixin iyo dakhli isku dheeli tiran.

II. Iskuaaddi

B

1. Khayraadka dabiiciga
2. Qorshaha qoyska
3. Aragtida dib u hadh
4. Israaf
5. Ururka kaydsga iyo dayminta

T

- b) macdanta
- t) qorshaha
- j) dadka kale oo aan loo fikirin
- x) taagtaada oo lagu socda
- kh) ta barri kama fikirayo
- d) baahida aan xadidnayn oo dusha la saarto.

III. Su'aalaha soo socda Ka dooro jawaabta saxda ah

1. Xaaladaha dal u keeni kara horumar waa:-
 - b) Dadweynaha oo laga xoreeyo fikradaha dib u dhacnimada
 - t) Qorshaha xiliga fog
 - j) Qorshaha xiliga dhaw/gaaban
 - x) Dhamaan waa sax

Kaydsashada

2. mid ka mid kuwan soo socda lama jaanqaadayo, marka laga hadlayo ku xisaabtanka jiilka mustaqbalka:
 - b) Hanashada iyo gudbinta hab dhaqanka kaydsashada
 - t) Abuurista jiil ka dheregsan aqoonta iyo tacliinta
 - j) Khayraadka oo aan loo isticmaalin ku talax-teg
 - x) Ilaalinta iyo daryeelka deegaanku ma khuseeyo iyaga.
3. Mid ka mida kuwaan soo socda, wuxuu hormood ka yahay israafka:
 - b) Tidinta goobaha aflaanta
 - t) Fidinta goobaha aflaanta
 - j) Muwaadiniinta oo loo abuurto fursado waxbarasho
 - x) Barashada qorshaha qoyska
4. Isku filaansuhu waa:-
 - b) Dadka oo laga goosto
 - t) Dadka kale oo lagu garab galo sidii ay iskugu filaan lahaayeen
 - j) Dulsaarnimada oo laga xaroobo
 - kh) dhamaan marka laga reebo 'b' waa sax

IV. Meelaha banana ku buuxiya weedhaha ku haboon

1. Isticmaal darada hantida ama maal waxaa la dhahaa _____
2. Xeeladaha ficil ee shaqsiyan iyo qaran ahaan loo baahanyahay in lagu dhaqmo marka kaydsashada. Laga hadlayo, waxaa ka mida _____ iyo _____

V. Jawaabo kookooban ka bixiya su'aalaha soo socda;

1. Israafka iyo faxalnimadu maxay ku kala duwan yihiin?
2. Bakhayrnimada & kaydsashadu sidey iskula jaanqaadi karaan?
3. Kh/dabiicigu waa maxay?
4. Waxaa loo baahnayahay in aynu miisaaniydeena si isleeg u isticmaalo mustaqbalka dhaw iyo kan fogba.